

Kartellia ja hintasuosituksia – Havaintoja KHO:n viimeaikaisesta tapauskäytännöstä

Antitrust and Competition Newsflash | Finland

Tärkeää tietää:

- KHO antoi 20.8.2019 ns. bussikartellia ja leipuriliiton hintasuosituksia koskevat ratkaisut
- Toimialayhdistykset näyttelivät keskeistä roolia kilpailunrajoitusten kannalta
- Kummassakin tapauksessa korkein hallinto-oikeus pääasiassa korotti markkinaoikeuden määräämiä seuraamusmaksuja

KARTELLI LINJA-AUTOLIIKENTEEN MARKKINOILLA

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) esitti tammikuussa 2016 Markkinaoikeudelle, että Matkahuolto, useat linja-autoyhtiöt sekä Linja-autoliitto tulisi määrätä maksamaan yhteensä 38 miljoonan euron seuraamusmaksut ns. bussikartelliin osallistumisesta. KKV:n mukaan syksyllä 2010 kartellin puitteissa oli päätetty sulkea 23.6.2010 jälkeen myönnettyt reittiliikennelupavuorot Matkahuollon aikataulu-, lipunmyynti- ja paketinkuljetuspalvelujen ulkopuolelle. Markkinaoikeus antoi asiassa tuomion 14.12.2017, jolla se määräsi yhtiöt, Linja-autoliiton ja Matkahuollon kunkin maksamaan seuraamusmaksuna 100.000 euroa kielletystä kilpailun rajoittamisesta.

Korkein hallinto-oikeus (KHO) antoi asiassa päätöksen 20.8.2019. KHO katsoi KKV:n ja markkinaoikeuden tavoin, että yritykset pyrkivät estämään markkinoiden avautumista ja uusien kilpailijoiden markkinoille pääsyä. Tällä tavalla ne olivat rajoittaneet kilpailua hiljattain kilpailulle avatuilla linja-autoliikenteen markkinoilla. KHO korotti valtaosaa markkinaoikeuden määräämistä seuraamusmaksuista ja määräsi seuraamusmaksuja yhteensä 8,9 miljoonaa euroa.

Asianajajan ja päämiehen välisen oikeudellisen neuvonnan luottamuksellisuuden suoja

KKV:n seuraamusmaksuesityksen liitteenä olleessa sähköpostiviestiketjussa oli viittaus Matkahuollon asianajotoimistolta saamaan oikeudelliseen suositukseen sekä tähän liittynyt yhtiön edustajan toteamus. KHO:n mukaan toteamusta ei samaan virkkeeseen sisältyvänä päätelmänä voitu erottaa luottamuksellisuutta nauttivasta asianajajan suosituksesta. Yhtiön liiketoimintapäällikkö oli lisäksi jakanut sähköpostiviestin edelleen ensin yhtiön sisällä sekä sen jälkeen yhtiön ulkopuoliselle kartellin osapuolelle. KHO totesi, että tälle ei tullut antaa merkitystä. KHO:n mukaan asiassa ei ollut merkitystä myöskään sillä, että suositus oli saatu ennen kuin KKV oli aloittanut kilpailurikkomusmenettelyn.

KHO:n näkemyksen mukaan tilanne oli tulkinnanvarainen ja tällöin kartellin osapuolten puolustautumisoikeuksien suojalle oli annettava laaja ulottuvuus. KHO katsoi kuitenkin, että yhtiön puolustautumismahdollisuudet asiassa eivät olleet olennaisella tavalla heikentyneet. Näin ollen yhtiön syyttömyysolettaa ei ollut asiassa loukattu.

Seuraamusmaksu ja taloudellisten yksiköiden yhdenvertaisuus

Markkinaoikeus oli edellä todetulla tavalla määrännyt kaikille kartellin osapuolille samansuuruisen seuraamusmaksun. KHO katsoi, että yhtä suurten seuraamusmaksujen määrääminen erisuuruisille taloudellisille kokonaisuuksille asiaa perustelematta oli kilpailurikkomuksen osapuolten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaista unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla. KHO toi päätöksessään myös esiin, että osallistuminen aktiivisesti keskeisiin kilpailurikkomuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja toimeenpanoon koskeviin kokouksiin sekä sähköpostikirjeenvaihtoihin teki osapuolesta yhden kilpailurikkomuksen keskeisimmistä toimijoista.

Lähtökohtana on, että toimialayhdistykset ovat erillisiä oikeushenkilöitä, joille voidaan määrätä erillinen seuraamusmaksu. KHO vahvisti, että Linja-autoliitto oli kilpailurikkomuksen osapuolena olevista yhtiöistä erillinen oikeushenkilö, vaikka Linja-autoliiton jäseninä olevat yhtiöt osallistuvat Linja-autoliiton toiminnan rahoittamiseen jäsenmaksuja suorittamalla ja joidenkin näistä yhtiöissä vastuullisia henkilöitä on jäseninä Linja-autoliiton hallituksessa.

Suomeen olisi syytä saada komissiollakin käytössä olevat sakkosuuntaviivat, jotka asettaisivat seuraamusmaksutason riittävän korkealle tasolle. Kartellit ovat aina erittäin vahingollisia kuluttajille ja kansantaloudelle. Kiinnijäämisriskin ja sakkotasoon on oltava niin korkeita, että kartellitoimintaan ei kannata ryhtyä. - KKV:n pääjohtaja Kirsi Leivo

LEIPURILIITON HINTASUOSITUKSET

Leipuriliitto on leipomo- ja konditoria-alan ammatinharjoittajien, yritysten ja henkilöiden toimialajärjestö. KKV:n näkemyksen mukaan Leipuriliitto antoi vuosina 2007–2011 hintasuosituksia, jotka olivat kohdistuneet leipomoalan myyntihintoihin. Näitä hintasuosituksia sisältyi lehdistötiedotteisiin, jäsenkirjeisiin, Leipuri-lehden pääkirjoituksiin ja vuosikokouspuheisiin.

KKV:n näkemyksen mukaan kyse oli lainvastaisista hintasuosituksista. KKV oli vaatinut yli 40.000 euron seuraamusmaksun määräämistä Leipuriliitolle. Markkinaoikeus katsoi, että hintasuositukset olivat lainvastaisia, mutta vastoin KKV:n vaatimaa, määräsi Leipuriliitolle 15.000 euron seuraamusmaksun. KHO:n mukaan Leipuriliitto

pyrki korottamaan leipomotuotteiden hintatasoa kehottamalla viestinnällään hinnankorotuksiin.

Osa Leipuriliiton kannanotoista sisälsi korotuksiin liittyviä prosenttilukuja, näiden vaihteluvälejä tai tietoja muiden alan toimijoiden suunnittelemien hinnankorotusten tasosta. KHO siis vahvisti, että Leipuriliiton menettelyssä oli kyse vakavasta kilpailunrikkomuksesta, jonka tarkoituksena oli vähentää kilpailua. KHO määräsi Leipuriliitolle lopulta 30.000 euron seuraamusmaksun.

Toimialayhdistysten tiedottamiskäytännöt

KHO katsoi, että valtakunnallisen toimialajärjestön hintasuositusten tavoitteena oli leipomotuotteiden hintojen korottaminen koko Suomessa. Leipuriliitto ylitti siten sen, mitä voidaan pitää toimialayhdistyksen tavanomaisena tiedottamisena. Leipuriliitto oli esimerkiksi todennut Maaseudun tulevaisuus -lehdessä, että se ei ole tyytyväinen leivän silloiseen hintaan ja leivästä on tullut polkumyyntituote. Lisäksi Leipuriliiton puheenjohtaja oli pitämässään vuosikokouspuheessa arvioinut korotuspaineiden olevan vuodenvaihteen paikkeilla 5–10 prosentin luokkaa tukkuhinnoissa tuotteista ja tuoteryhmistä riippuen.

Kommentti:

Seuraamusmaksuissa jälleen korotuspaineita KKV on jo pitkään rummuttanut julkisuudessa tarvetta korottaa seuraamusmaksuja. KHO:n viimeisimmät päätökset ovat eittämättä omiaan luomaan lisäpainetta korotuksille jatkossa. Kun tähän vielä lisätään ECN+:n mukanaan tuomat uudet ankarammat seuraamusmaksujen laskutavat toimialayhdistyksille ja vastuusäännöt sen jäsenille, on aiheellista jälleen kiinnittää huomiota siihen, että riittävät kilpailuoikeudelliset compliance-toimet eivät ole ainoastaan yritysten asia, vaan toimialayhdistysten ja sen jäsenten yhteisessä intressissä.

Mitä edellä mainittu tarkoittaa yritysten ja toimialayhdistysten kannalta?

- Asianajajan ja päämiehen välisen oikeudellisen neuvonnan luottamuksellisuuden suoja on laaja, mutta ei rajoittamaton. Rajat on hyvä tunnistaa ja huomioida omissa käytänteissä
- Toimialayhdistysten tiedottamiskäytänteisiin kannattaa kiinnittää riittävää huomiota, sillä niihin sisältyy riskitekijöitä niin toimialayhdistyksen kuin sen jäsentenkin kannalta
- Yritysten on entistä tärkeämpää olla tietoisia siitä, minkälaisissa toimialayhdistyksissä ja missä rooleissa niiden työntekijät ovat mukana sekä varmistua siitä, että myös tämän toiminnan osalta noudatetaan kilpailulakia